

حال خوب جامعه در انتظار بهبود حال جامعه کارگری

«جوان» قواعد بهبود حال جامعه کارگری و الزامات آن را بررسی می‌کند

چگونه می‌شود حال کارگران را خوب کرد که حال جامعه نیز خوب شود؟ پاسخ این پرسش در سخنرانی اخیر رهبر حکیم انقلاب در دیدار کارگران مستتر است که فرمودند: «بهبود حال جامعه کارگری تأثیر بزرگی در بهبود حال کل جامعه دارد.» زمانی معنای آن بیشتر نمایان می‌شود که در ادامه فرمودند: «آن‌طور که حالا به من گزارش کرده‌اند، ما حدود ۱۴ میلیون کارگر داریم که اگر با خانواده‌های‌شان حساب کنیم، بیش از ۴۰ میلیون نفر می‌شوند، خب چهل و چند میلیون یعنی نصف جمعیت کشور. اگر تلاشی انجام بگیرد، کاری انجام بگیرد که حال جامعه کارگری خوب بشود، معنایش این است که حال نصف جامعه کشور خوب شده، این چیز خیلی مهمی است.» اما خوب کردن حال کارگران قواعدی دارد که بخشی از آن را رهبر حکیم انقلاب بیان کردند، آنجا که در باره وظایف دولت و مسئولان در قبال کارگر فرمودند: نخستین مورد آن به «امنیت شغلی» برمی‌گردد، یعنی اینکه کارگر به آینده کاری خودش اطمینان داشته باشد. دومین مورد به «بیمه‌ها» مرتبط می‌شود که با این‌حال به خوبی در باره کارگران عملیاتی نشده است. به گفته رهبر حکیم انقلاب «سیاست‌های کلی تأمین اجتماعی که شامل کارگر و غیر کارگر می‌شود، مدت‌ها پیش ابلاغ شده، رئیس‌جمهور محترم هم دستور داده که آیین‌نامه‌هایش تهیه شود، منتها آن‌طور که به بنده گزارش کرده‌اند تا حالا کارهایی که باید انجام بگیرد، درست و کامل انجام نشده.» سومین وظیفه دولت در قبال کارگران، تأمین «ایمنی نیروی کار» است و «نیروی کار باید در محیط کار دچار آسیب نشود.»

تأمین مسکن مناسب یکی از حقوق اساسی مردم است که در اصل ۳۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به طور کامل به رسمیت شناخته شده که در آن به این نکته اشاره شده است که هر فرد و

خانواده حق دارد مسکن مناسبی را که پاسخگوی نیازهای اولیه او باشد، داشته باشد. دولت موظف است برای تأمین این حق، همه امکانات را تهیه کند و همچنین باید نیازمندان به ویژه روستاییان و همچنین جامعه کارگری کشور در اولویت قرار گیرند. مسکن تنها یک نیاز اولیه نیست، بلکه برای رفاه و ثبات افراد و خانواده‌ها نیز ضروری است. در ایران کارگران ستون فقرات تولید هستند و کسانی که سهم قابل توجهی در اقتصاد کشور دارند اما باید توجه ویژه‌ای به مسئله مسکن آنها داشت، از همین رو در قانون اساسی نیز بر تمرکز جهت تأمین مسکن مناسب برای این قشر از مردم تأکید شده است.

دولت سیزدهم از طرف دیگر متعهد به ساخت یک میلیون واحد مسکونی در سال با تمرکز ویژه بر تأمین مسکن برای جامعه کارگری شده است. این وعده نشان دهنده درک دولت از اهمیت رسیدگی به نیازهای مسکن کارگران و اطمینان از دسترسی آنها به مسکن مناسب و مقرون به صرفه است. مسکن فقط یک سرپناه نیست. همچنین موضوع کرامت، امنیت و شمول اجتماعی را نیز بر خود دارد. با اولویت‌دادن به مسکن برای کارگران، دولت می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی و رفاه بخش قابل توجهی از مردم کمک کند.

برای تحقق این تعهد، دولت باید راهبردها و رویکردهای خاصی را برای رفع نیازهای مسکن کارگران اتخاذ کند. یکی از رویکردهای کلیدی، ارائه زمین به کارگران برای ساخت مسکن یک طبقه در شهرهای مختلف سراسر کشور است. در حال حاضر کمتر از

یک درصد از زمین‌های کشور به مناطق مسکونی اختصاص یافته است و این فرصتی را برای دولت فراهم می‌کند تا انحصار زمین را بشکند و دسترسی به زمین را برای ساخت مسکن تسهیل کند. با ارائه زمین به کارگران، دولت می‌تواند افراد را برای ساخت خانه‌های خود و رفع نیازهای مسکن خود به شیوه‌ای پایدار و مقرون به صرفه توانمند سازد. رویکرد مهم دیگر اعطای تسهیلات ساخت مسکن به جامعه کارگری است. تسهیلات ساخت‌وساز مسکن برای کمک به افراد برای دسترسی به بودجه لازم برای ساخت خانه ضروری است. در مجموع، رسیدگی به نیازهای مسکن کارگران صرفاً انجام یک تعهد قانون اساسی نیست. همچنین گامی مهم در جهت ارتقای برابری اجتماعی، توسعه اقتصادی و شهرنشینی پایدار است. با اولویت‌بندی مسکن برای کارگران، دولت می‌تواند اطمینان حاصل کند که همه افراد به مسکن با کیفیتی که نیازهای آنها را برآورده و از رفاه کلی آنها حمایت می‌کند، دسترسی دارند. از طریق سیاست‌های هدفمند، برنامه‌ریزی استراتژیک و اجرای مؤثر، ایران می‌تواند پیشرفت چشمگیری در تأمین مسکن مقرون به صرفه و مناسب برای جامعه کارگری داشته باشد و به جامعه‌ای فراگیرتر و مرفه‌تر کمک کند.

اهمیت دخالت مؤثر دولت در اعطای زمین به کارگران
فرید ولدی، کارشناس اقتصادی با اشاره به مسئله مسکن و حقوق کارگران در قانون اساسی در زمینه حق مسکن که به صورت ویژه از جامعه کارگری در اصل ۳۱ قانون اساسی نام برده شده است، به «جوان» می‌گوید: در اصل ۳۱ قانون اساسی ایران آمده که داشتن مسکن متناسب با نیاز، حق هر فرد و خانواده ایرانی است. دولت موظف است با رعایت اولویت برای آنها که نیازمندترند به خصوص روستائین و کارگران زمینه اجرای این اصل را فراهم کند. وی ادامه می‌دهد: حق داشتن مسکن مناسب یکی از اصلی‌ترین اصول قانون اساسی ایران است و کارگران به عنوان پایه اصلی تولید و همچنین کسانی که با توجه به تلاش بالایی که دارند، عواید کمتری از تولید کشور دارند، باید مورد توجه بیشتری قرار گیرند، از همین رو نیز تمرکز اساسی بر خانه‌دار شدن جامعه کارگری از اصول اصلی و کلیدی کشور است. دولت سیزدهم نیز با وعده ساخت یک میلیون مسکن در سال و همچنین تمرکز بر تهیه مسکن برای مردم و به خصوص جامعه کارگری کشور بر سر کار آمده است. بنابراین مهم‌ترین و کلیدی‌ترین وعده دولت در زمینه خانه‌دار کردن کارگران نیازمند توجه ویژه و فوری است. این کارشناس اقتصادی در ادامه با اشاره به رویکرد کلیدی دولت در زمینه عرضه زمین و پرداخت تسهیلات ساخت مسکن اظهار

می‌کند: دولت باید برای تحقق این امر دو رویکرد اساسی را در نیمه پایانی عمر دولت سیزدهم به کار گیرد. اولین و مهم‌ترین رویکرد در این زمینه، عرضه زمین به کارگران جهت ساخت مسکن تک‌طبقه در شهرهای مختلف کشور است. کمتر از یک درصد از مساحت کشور ما به بحث مناطق مسکونی اختصاص داده شده و وجود حجم بالایی از زمین در دست حاکمیت سبب شده است دولت بتواند به راحتی انحصار زمین را بشکند و زمینه را برای خانه‌دار شدن کارگران با عرضه زمین به آنها فراهم کند، بنابراین وظیفه اصلی دولت در زمینه تأمین حقوق کارگران، بحث عرضه زمین به کارگران جهت ساخت خانه‌های تک طبقه در وهله اول است. ولدی در ادامه می‌افزاید: رویکرد بعدی در این زمینه، اعطای تسهیلات ساخت مسکن به جامعه کارگری کشور است، متأسفانه در زمینه اعطای تسهیلات ساخت مسکن به مردم بیشترین سختگیری و کمترین میزان تحقق صورت گرفته است، در حالی که با توجه به اینکه سند مسکن ساخته شده به ضمانت بانک خواهد رسید، کمترین میزان انحراف در بین انواع وام‌های بانکی، به تسهیلات ساخت مسکن تعلق می‌گیرد، بنابراین مسئله حقوق کارگران در زمینه تأمین مسکن مناسب یکی از اصول اساسی قانون اساسی است که برای کارگران قابل شده است، از همین رو باید علاوه بر عرضه زمین، تسهیلات ساخت مسکن نیز به کارگران جهت این امر اختصاص یابد، همچنین در تسهیلات ساخت مسکن اعطایی به مردم هیچ انحرافی در بازگشت منابع وجود ندارد و از طرف دیگر با توجه به اینکه سال جاری باید رشد اقتصادی با کمک مشارکت مردم به وقوع بپیوندد، مهم‌ترین مسیر حمایت از مردم در جهت رشد اقتصادی، پرداخت تسهیلات ساخت مسکن است که باید بانک مرکزی زمینه تحقق سهم و حقوق مردم از اعتبارات بانکی را فراهم کند.

بایسته‌های قوانین و مقررات کار در تحقق شعار سال

روز جهانی کار و کارگر بهانه‌ای است تا با نگاهی اجمالی به قوانین و مقررات کار در کشور اثر این مصوبات را در تحقق شعار سال در بوته نقد قرار دهیم. رهبر معظم انقلاب اسلامی در پیام نوروزی سال ۱۴۰۳ شعار «جهش تولید با مشارکت مردم» را بیان و از نوعی بسیج مردمی برای حضور در اقتصاد یاد کردند. ایشان با توجه دادن به موضوع مهم نیروی انسانی برای تحقق این مهم، از «جوانان مستعد» و «ملت آماده به کار» برای استمرار پیشرفت‌های کشور نام بردند و در دیدار کارگران در اولین روز هفته کارو کارگر در سال ۱۴۰۳، کارگر را رکن جهش تولید نامیدند و از کارگر و کارآفرین به عنوان دو همکار در خط مقدم جنگ تحمیلی اقتصادی یاد کردند.

هرچند روز جهانی کار و کارگر در ایران نیز در اول ماه می میلادی گرامی داشته می‌شود، اما گرامیداشت این روز در ایران منصرف از جنبه‌های سوسیالیستی است. در دنیای مادی کارگر ابزار تولید ثروت برای کارفرماست، اما اسلام برای کار ارزش ذاتی قائل است. تکريم کار به عنوان وسیله تقرب به پروردگار و

کارگر به عنوان عامل این تقرب در تحقق استقلال اقتصادی جامعه و عدم وابستگی به بیگانه است. در جریان مبارزات انقلابی ملت ایران، اعتصاب‌های کارگری نقش مهمی در تحقق استقلال سیاسی داشت. به ویژه اعتصاب کارگران صنعت نفت در پاییز ۱۳۵۷ که ضربه مهلکی بر پیکره طاغوت وارد کرد. در دوران دفاع مقدس کارگران پیشروان عرصه دفاع بودند و هزران شهید را تقدیم انقلاب کردند، اما پس از پایان جنگ تحمیلی و در دوران جنگ اقتصادی علیه ملت ایران، این مجاهدان عرصه جهاد اقتصادی آنچنان که باید مورد توجه سیاستگذاران نبودند. قانون کار پس از کشمکش‌های بسیار در سال ۱۳۶۹ به تصویب رسید و تاکنون نیز معتبر و لازم‌الاجراست، اما امروزه کارآمدی این قانون در پیشبرد اهداف کشور در جنگ اقتصادی و تحقق شعار سال محل تردید است. در زیر به بخشی از چالش‌های حقوق کار می‌پردازیم و راهکارهایی برای ارتقای وضعیت به منظور تحقق اهداف شعار سال در پرتو نظم حقوقی ارائه خواهیم کرد.

نوسانات شدید اقتصادی و کم توجهی مقطعی به موضوع تولید موجب شد در سنوات گذشته برخی کارگاه‌ها، کارخانجات و شرکت‌ها تعطیل و کارگران آنها بیکار شوند. کارگران ماهر جذب بازار کار کشورهای دیگر شدند و اقتصاد کشور از چند جهت متحمل خسارت شد. پیش از این نیز قراردادهای موقت، سفیدامضا، جایگزینی اتباع بیگانه به جای کارگر ایرانی و بسیاری موارد مشابه دیگر امنیت شغلی کارگران را تهدید می‌کرد، اما قانون کار هنوز نتوانسته است برای تضمین امنیت شغلی کارگران ضمانت اجرای مؤثری ارائه کند.

علاوه بر این تاکنون جامع چتر حمایتی سازمان تأمین اجتماعی بر سر همه افرادی که در جامعه به انحصار مختلف به کار مشغولند گسترده نشده است. برخی کارفرماها سعی می‌کنند از تحت پوشش قرار دادن همه کارگران کارگاه امتناع کنند یا سابقه بیمه آنها را کامل به سازمان تأمین اجتماعی گزارش نکنند. از طرفی سازمان تأمین اجتماعی هم با بازرسی‌های معمول نتوانسته است اقدام مؤثری در صیانت از حقوق کارگران به عمل آورد. تعداد زیاد دعاوی مطروحه در دیوان عدالت اداری و کمیته‌های رسیدگی به ادعای سابقه در خصوص اعتراض به سوابق بیمه مؤید

این ادعاست.

موضوع مهم دیگر مربوط به آموزش نیروی انسانی و مهارت‌افزایی کارگران است. با گسترش صنایع و توسعه فناوری‌های جدید، بازار کار نیز مایل به استفاده از کارگران آموزش دیده و متخصص است. این در حالی است که نظام آموزشی کشور، چه در نظام آموزش و پرورش و چه در فنی و حرفه‌ای و چه در آموزش عالی هنگام با نیازهای صنعت به تربیت نیروی انسانی مبادرت نکرده‌اند و حتی امروز هم نظام آموزشی و مهارتی کشور منصرف از نیازهای بازار کار نیروی انسانی تربیت می‌کند. در حالی که اگر نظام آموزشی و مهارتی نیازسنجی مناسبی از بازار کار داشت، حتماً نتایج در رشته‌های علمی و رشته‌های مهارتی و تعداد پذیرش افراد در این رشته‌ها با بازار کار وجود داشت.

بسیاری از اهداف مدنظر در تصویب قانون کار به گره خوردن منافع خیل عظیمی از افراد به آن وابسته است. به این صورت که هر چقدر اشخاص بیشتری در شمول قانون کار قرار گیرند، به دلیل منافع جامعه آساری بیشتر، موجب تحقق هر چه بهتر و حداکثری اهداف قانون می‌شود. این در حالی است که مطابق قانون کار و برخی قوانین دیگر برخی از گروه‌های شغلی از قبیل کارگران شاغل در مناطق آزاد و ویژه تجاری و صنعتی، کارگاه‌های خانوادگی، صیادان، موللان، قالیبافان و غیره از قانون

کار استثنائاً شده‌اند. قانون کار باید بتواند موازنه معمولی در منافع کارگر و کارفرما برقرار کند، به نحوی که دولت در خلال برقراری این موازنه به نحو مناسبی منافع عمومی را هم تدبیر و تأمین کرده باشد. در حقیقت کارفرما و کارگر دو کفه ترازوی حقوق کار و دو بازوی توانمند بازار هستند که چنانچه به هر کیفیتی توازن این رابطه بر هم بخورد، به کاهش تولید، کاهش رشد اقتصادی و افزایش فقر منجر می‌شود. به نظر می‌رسد یکی از عوامل مهمی که می‌تواند در تحقق شعار سال اثرگذار باشد، تغییر رویکرد نظم حقوقی به حقوق کار و کارگران است. هر چند ماهیت حمایتی حقوق کار اقتضای حمایت صرف از کارگر را دارد اما این مهم بدون توجه به منافع متعارف سرمایه‌گذار به معنای بی‌توجهی به حقوق اقتصادی است که راه‌حل میانه آن موازنه در منافع این دو ضلع است. تأمین منافع کارگران از درآمدهای واقعی، ضمن ارتقای فضای کسب‌وکار می‌تواند به افزایش قدرت حاکمیت و دولت به عنوان ضلع سوم این مثلث به دلیل افزایش اشتغال، جهش تولید و کاهش فقر بینجامد. در پایان به نظر می‌رسد امکان اصلاح قانون کار با ابلاغ سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری بالادستی بند ۱۲ تسهیل شده است و ضرورت دارد برای تحقق اهداف برنامه‌های توسعه در رشد اقتصاد و بهره‌وری اصلاح قانون کار با فوریت مناسبی در دستور کار مجلس شورای اسلامی قرار گیرد.

آیا راهی هست که کارفرما سوابقی را که پرداخت نکرده است پرداخت کند؟

به استناد ماده ۱۴۸ قانون کار، کارفرما مکلف به بیمه کردن کارگر از روز اول شروع به کار است و در صورتی که استنکاف کرده باشد، کارگر باید با مراجعه به اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی محل مربوط و ثبت دادخواست مبنی بر الزام کارفرما به پرداخت حق بیمه اقدام کند.

کارفرما می‌تواند طلبی را که از کارگر دارد از حقوق او کسر کند؟

با توجه به ماده ۴۴ قانون کار چنانچه کارگر به کارفرمای خود مدیون باشد، در قبال دیون وی تنها می‌توان مزاد بر حداقل مزد را به موجب حکم دادگاه برداشت کرد که در هر حال این مبلغ نباید از یک چهارم کل مزد کارگر بیشتر باشد.

آیا در یافت چک و سفته از کارگر قانونی است؟

اخذ چک و سفته برای ضمانت حسن انجام کار از پرسنل منع قانونی نداشته، ولی به اجرا گذاشتن آن در صورت عدم پیش‌بینی شرایط الزامی و نیز عدم اطلاع پرسنل از تعهدات مغایر با حسن انجام کار، غیرممکن است. صرف اخذ و سفته سفیدامضا از پرسنل موجب پیگیری قضایی این ضمانت‌ها نیست. در قانون کار و مقررات مربوط در خصوص اخذ سفته یا چک تضمینی از سوی کارفرما از کارگر پیش‌بینی نشده است و مراجع حل اختلاف نیز در خصوص چک یا سفته اخذشده از کارگر از سوی کارفرما ورود نخواهد کرد. همچنین چنانچه کارفرمای سفته یا چک تضمینی را از کارگر اخذ کند، بهتر است شماره سفته یا چک بانکی در قرارداد کار درج و تحت عنوان حسن انجام کار پشت‌نویسی شود تا بتوان از سوءاستفاده‌های احتمالی جلوگیری کرد. چنانچه بعد از قطع رابطه کاری، کارفرما وسیله تضمینی را به کارگر مسترد نکند، توصیه می‌شود کارگر با مراجعه به وکیل دادگستری نسبت به تکمیل اظهارنامه خطاب به کارفرما اقدام کند.

خودداری از بیمه کردن کارگر چه مجازات قانونی دارد؟

طبق ماده ۱۴۸ قانون کار، کارفرمایان کارگاه‌های مشمول این قانون مکلف هستند بر اساس قانون تأمین اجتماعی، نسبت به بیمه کردن کارگران واحد خود اقدام کنند. ماده ۱۸۳ قانون کار، کارفرمایانی که بر خلاف مفاد ماده ۱۴۸ این قانون از بیمه کردن کارگران خود خودداری کنند، علاوه بر تأدیه تمامی حقوق متعلق به کارگر (سهم کارفرما) با توجه به شرایط و امکانات خاطی و مراتب جرم به جریمه نقدی معادل دو تا ۱۰ برابر حق بیمه مربوط محکوم خواهند شد.

مزد کارگر پاره وقت به چه صورت پرداخت می‌شود؟

طبق ماده ۳۹ قانون کار مزد و مزایای کارگرانی که به صورت نیمه‌وقت یا کمتر از ساعات قانونی تعیین شده به کار اشتغال دارند به نسبت ساعات کار انجام یافته محاسبه و پرداخت می‌شود.

